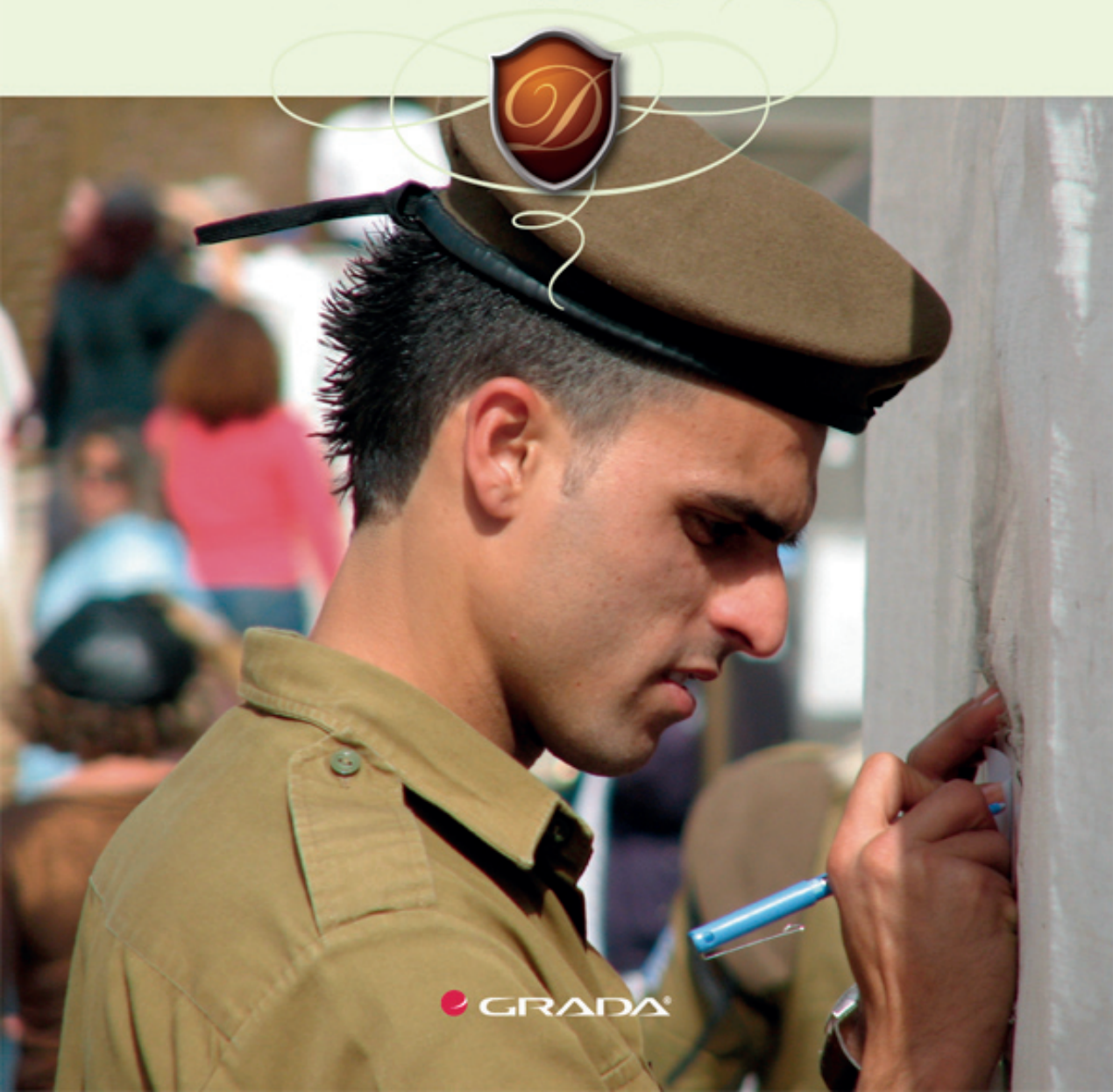

Marek Čejka

Dějiny moderního Izraele

 GRADA®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Dnes už není snadné pochopit, co v roce 1927 znamenal sionismus. Nyní je stát Izrael stát jako každý jiný, s dělníky a průmyslníky, sedláky a soudci, pekaři a podnikateli, knězi a děvkami, vědci a vrahy, ani lepší ani horší než jiné státy.

Fritz Beer

(z knihy vzpomínek ...a tys na Němce střílel, dědo?, Praha-Litomyšl 2008)

Dějiny moderního Izraele

Marek Čejka

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 4249. publikaci

Knihu lektorovali Jaroslav Fiala a Dáša Nedorostková
Odpovědný redaktor Petr Jurka
Sazba Vojtěch Kočí
Grafická úprava obálky Vojtěch Kočí
Fotografie v knize Marek Čejka a archiv
Počet stran 352
První vydání, Praha 2011

© Grada Publishing, a.s., 2011

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována a používána v elektronické podobě, kopírována a nahrávána bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

ISBN 978-80-247-2910-7 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-7327-8 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2012

Obsah

Úvod	9
Osmanská říše a britský mandát Palestina (1517–1948)	13
Izraelská nezávislost – 1948	39
1949	53
1950	59
1951	63
1952	67
1953	71
1954	75
1955	79
1956	83
1957	87
1958	91
1959	95
1960	97
1961	101
1962	105
1963	107
1964	109
1965	111

1966	115
1967	117
1968	123
1969	127
1970	131
1971	135
1972	137
1973	141
1974	147
1975	151
1976	155
1977	157
1978	163
1979	167
1980	171
1981	173
1982	177
1983	183
1984	187
1985	191
1986	195
1987	199
1988	203
1989	207
1990	211
1991	217
1992	221
1993	227
1994	233
1995	241
1996	247
1997	253
1998	259

1999	265
2000	271
2001	275
2002	279
2003	285
2004	289
2005	293
2006	299
2007	305
2008	309
2009	315
2010	319
Namísto závěru	321
Bibliografie	325
Věcný rejstřík	333
Jmenný rejstřík	343

Úvod

Blízký východ je z hlediska mezinárodněpolitického vývoje dlouhodobě jedním z nejsledovanějších regionů světa a Stát Izrael je v dějinách moderního Blízkého východu jedním z nejvýraznějších fenoménů. Když jsem přijal nabídku tuto knihu napsat, přemýšlel jsem, jakým způsobem ji pojmout. V českém prostředí v uplynulém desetiletí vyšlo několik více či méně zdařilých domácích i přeložených zahraničních publikací věnujících se historii Izraele. Ty mají vesměs navzájem podobnou koncepci textu a soustředí se v jednotlivých a souvislých kapitolách v duchu časové posloupnosti na jednotlivá období vývoje Izraele. Sám jsem k těmto knihám přispěl svou prací *Izrael a Palestina* (2005, 2007). Současnou publikaci jsem tak chtěl od zmíněných předešlých knih jistým způsobem odlišit, aby nevznikla další obdoba toho, co u nás již vyšlo. Zvolil jsem tak cestu chronologie, k čemuž mě inspirovalo několik prací, které se mi dostaly do rukou. Byly to většinou přehledné příručky, které čtenáři nabídly velmi pohodlnou a rychlou orientaci v důležitých událostech. Vesměs šlo o chronologie izraelských a palestinských autorů. Vzhledem k tomu, že však byly napsány „zevnitř“ konfliktní oblasti a z pohledu jedné ze stran, postrádaly v některých aspektech potřebný odstup, a v jistých případech dokonce některé události účelově potlačovaly, bagatelizovaly či úplně vypouštěly. Některé části těchto publikací se pak v jistých aspektech mohly přibližovat i propagandě. Právě tato situace ale otvírá dveře k pokusu o sestavení chronologie s větším odstupem, objektivněji. Je dokonce možné, že v případě chronologie je dosažení vyšší objektivity relativně jednodušší. Na rozdíl od „běžných“ historiografických prací se totiž chronologie nezaměřují v prvé řadě na hodnocení událostí, ale především na jejich reprezentativní výběr, na jejichž základě si pak většinou čtenář vytváří názor na věc sám.

Úplné objektivitu samozřejmě dosáhnout nelze nikdy, zvláště v případě regionu, jako je Blízký východ. A nečiním si takový nárok samozřejmě ani já. Přesto se však domnívám, že vzhledem k tomu, že žiji mimo oblast Blízkého východu, avšak mám s touto oblastí bohaté osobní zkušenosti, vědecky se o ni dlouhodobě zajímám a snažím se pochopit zdejší dění z různých úhlů pohledu, mohl by se výsledek mé práce v jistých ohledech odlišovat od pojetí izraelských a palestinských autorů.

Vzhledem k tématu knihy se v ní soustředím především na izraelské dějiny, a to od počátku vzniku státu do současnosti. Navíc jsem na úvod připojil i chronologickou kapitolu, která začíná v dobách zrodu moderního sionismu a končí předvečerem vzniku Izraele.

Při psaní chronologie izraelských dějin se nelze vyhnout dějinám palestinským. Je dokonce možné říci, že ty jsou vzhledem k vleklému konfliktu od moderních dějin izraelských navzájem neoddělitelné. Domnívám se, že tak lze v některých ohledech mluvit o této práci i jako o chronologii historie palestinské. Soustředím se v prvé řadě na dění v Izraeli (uvádím např. velké teroristické útoky v Izraeli a počet jejich obětí), avšak snažím se reflektovat jeho následné dopady na Palestinu, i když již ne natolik podrobně (uvádím počet palestinských obětí násilí během konkrétních let, pokud byl dostupný zdroj informací). U jednotlivých válečných konfliktů Izraele s arabskými sousedy zmiňuji stručné statistiky obětí, u izraelsko-palestinského násilí uvádím na závěr každého roku celkový počet obětí na izraelské i palestinské straně (počínaje první intifádou).

V chronologii jsem nemohl opomenout ani některé význačné události v souvislosti s významným zahraničně-politickým děním, které ovlivnily i vývoj na Blízkém východě (např. volby amerických prezidentů). Uvádím i některé jevy, které vykazují jistou analogii s děním na Blízkém východě, i když s ním bezprostředně souviset nemusí (např. terorismus al-Káidy), případně umožňují čtenáři lépe se zorientovat v čase (např. masakr na náměstí Tchien-an-men). V úvodní části knihy také připojuji řadu důležitých mezníků souvisejících s antisemitismem (např. publikace pamfletu *Protokoly siónských mudrců*), protože ty měly důležitý vliv na rozvoj sionismu a vznik Státu Izrael.

Vzhledem k tomu, že se důležitých událostí v oblasti vyskytuje takové množství a není možné dohledat zcela rovnocenný zdroj pramenů ke všem časovým obdobím, je možné, že chronologie není ve všech částech stoprocentně symetrická s ohledem na výběr dění. Rovněž není jednoduché vyhodnotit či určit relevanci některých okamžiků ze zcela nedávné minulosti v porovnání s událostmi, které se odehrály před několika desetiletími. I když jsem se k sestavování chronologie snažil přistupovat s maximální snahou o přesnost a objektivitu, všech těchto případných nedostatků jsem si vědom. Navíc každý člověk má odlišné zájmy a hledá v chronologiích to, co ho nejvíce zajímá. Je možné, že kdyby tuto chronologii psal

někdo jiný, zřejmě by v detailech kladl důraz i na jiné věci. Například vzhledem k mému odbornému zájmu o určité specifické oblasti blízkovýchodního dění (např. o vztah náboženství a politiky), se v knize zaměřuji i na události, které souvisejí s těmito tématy. Výběr jednotlivých událostí v knize neznamena, že jsou si všechny události svým významem rovné (vedle sebe jsou tak uvedeny např. války a kulturní události). Podobně jsem do textu zařadil i dění související s izraelsko-českými (a izraelsko-československými) vztahy, přestože některé z nich nebyly v kontextu izraelského dění tak důležité, jako řada dalších událostí uvedených v textu (např. jmenování izraelských a československých diplomatických zástupců v 50. a 60. letech minulého století).

Z důvodu omezeného rozsahu této publikace do ní nešly zařadit některé události, které by např. v kontextu dění v České republice byly určité považovány za důležité. Vypustit jsem musel například také:

- » řady menších teroristických útoků, hlavně těch, při kterých došlo „pouze“ ke zraněním, nikoliv usmrcením
- » řady deportací
- » nespočet trestných rozboření domů
- » množství jednotlivých násilných činů
- » množství „menších“ incidentů, které byly spojeny s násilím židovských osadníků a palestinských radikálů na okupovaných územích
- » řady přestřelek
- » řady leteckých útoků a bombardování
- » nespočet demonstrací nejrůznějšího druhu
- » množství případů porušení základních lidských práv a soudních procesů
- » řady uzavírek, obstrukcí na kontrolních stanovištích, měsíců zavření univerzit

Do výběru událostí jsem se snažil pro jisté odlehčení zařadit i některé méně vážné události – například významné sportovní okamžiky, velké koncerty či některé události, které mohly, ale nemusely bezprostředně souviset s politickým děním – například důležitá soudní rozhodnutí a incidenty související s organizovanou zločinností.

Pevně doufám, že široké spektrum událostí, které jsem pro tuto knihu zvolil, pomůže čtenáři nastínit procesy, tendence, nálady a atmosféru ve společnosti v Izraeli a na Blízkém východě, a snad i étos určité konkrétní doby. Byl bych také rád, kdyby kniha ukázala Izrael a Blízký východ nejen jako regiony „konfliktů, násilí a válek“, jak je zřejmě zažito v povědomí lidí, ale i jako místa, kde se život, problémy i dobré věci někdy velmi podobají těm našim.

Za hledání podkladů pro sepsání této historické chronologie a za cenné rady a pomoc při jejím psaní bych rád poděkoval především Jaroslavu Fialovi,

Dáši Nedorostkové, Kláře Tůmové, Jiřímu Schneiderovi, Romanu a Kláře Kořanovým a mým rodičům.

Za cennou pomoc při hledání podkladů k československo-izraelským a česko-izraelským vztahům bych rád poděkoval izraelskému velvyslanci v České republice Jaakovu Levymu a dále Veronice Jacobs a Miloši Pojarovi.

Osmanská říše a britský mandát Palestina (1517–1948)

1517 – Osmané si podrobili území Palestiny a ta se tak na čtyři století stala součástí Osmanské říše. V zemi byl zaveden centralizovaný systém vlády, na jehož vrcholu stál osmanský sultán a chalífa v jedné osobě. Důležitým konzervativním prvkem ve správě říše byl systém autonomních náboženských obcí – *milletů*. Ty byly pro nemuslimy zpočátku úředně uznány tři – židovský, řecko-ortodoxní a arménský. V 17. a 18. století začalo přicházet do země větší množství Židů. Později, v druhé polovině 19. století, začala éra sionismu a arabského nacionalismu. Když v 19. století drolící se impérium pomalu sláblo, zvyšovaly své aktivity v regionu evropské mocnosti, hlavně Velká Británie. V roce 1869 byl otevřen Suezský průplav, což zvýšilo strategický význam oblasti. Ten ještě posílil obecný vzestup významu ropy (vzhledem k vědeckotechnickému vývoji a vynálezu diesellového motoru), která se na Blízkém východě (včetně Osmanské říše) nalézala v hojném množství.

1799 – francouzský generál Napoleon Bonaparte dobyl město Jaffa. Vojevůdce a pozdější francouzský císař měl pozitivní vztah k Židům i myšlenku vzniku židovského státu. Napoleon je však zanedlouho z Blízkého východu vytlačen a Osmanská říše obnovila v Palestině svůj vliv.

1834 – v reakci na povinné odvody do egyptské armády vypukne v Palestině arabské povstání – jeden z prvních projevů samostatné identity palestinských Arabů v rámci arabského světa.

1839 – rabín Juda Alkalaj, původem ze Sarajeva, publikuje knihu *Darceh Noam* vyzývající Židy k osídlování Palestiny.

1843 – německý rabín Cvi Hirsch Kalischer vydá knihu *Emuna Ješara*, vyzývající k židovskému osídlování Palestiny.

Židé se modlí u Zdi nářků (konec 19. století)

1844 – první sčítání lidu v Jeruzalémě ukáže, že zde žije 7120 Židů, 5760 muslimů a 3390 křesťanů.

1850 – německý hudební skladatel Richard Wagner publikuje text *Židovství v hudbě*, který výrazně ovlivnil německý antisemitismus.

2. května 1860 – v uherské Pešti se narodil Theodor Herzl, pozdější významný průkopník sionismu.

1860 – v Paříži je založena Adolphem Crémieuxem mezinárodní organizace „Alliance Israélite Universelle“, která se mj. zabývá ochranou práv Židů před antisemitismem.

1862 – sionista Moses Hess publikuje významnou knihu *Řím a Jeruzalém*.

1869 – otevření Suezského průplavu zvýšilo strategický význam oblasti Palestiny a celého Blízkého východu.

1870 – v Palestině je založena zemědělská kolonie Mikve Jisrael.

1879 – německý publicista a agitátor Wilhelm Marr zakládá „Antisemitskou ligu“, což byla první otevřeně antisemitská německá organizace.

1878 – je založena první sionistická osada v Palestině – Petach Tikva.

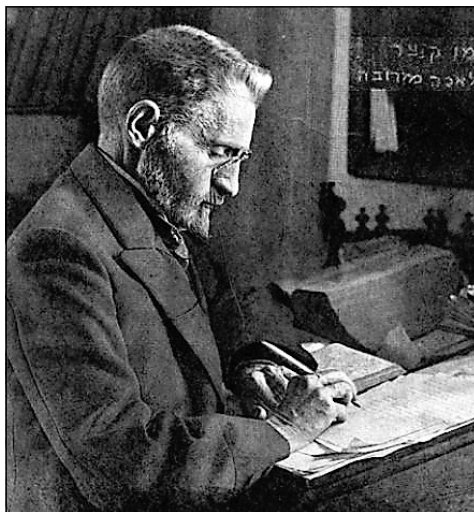
1882 – sionistické uskupení Chovevej Cijon („Milovníci Siónu“) založí v Palestině

sionistickou osadu Rišon le-Cijon (heb. „První na Siónu“).

» vlna antisemitismu v Ruském impériu – řada Židů odchází ze země – část z nich emigruje do Palestiny a vytvoří základ tzv. „první alije“ – přistěhovalecké vlny (1882–1903) – celkově tvoří první aliju asi 35 000 osob, hlavně příslušníků hnutí Chovevej Cijon a Bilu.

» zformuje se sionistické hnutí „Bilu“.
» sionista Leon Pinsker vydá významnou knihu *Autoemancipace*.

1890 – lingvista Eliezer Ben Jehuda zakládá „Výbor hebrejského jazyka“ jakožto snahu o znovuoživení a uvedení hebrejštiny do praktického života. Proti jeho pokusům protestují zbožní Židé, kteří hebrejštinu považují za posvátný liturgický jazyk a na Ben Jehudu později uvalí dokonce kabalistickou klatbu *Pulsa diNura*.

Eliezer Ben Jehuda

21. října 1894 – zadržení francouzského důstojníka Alfreda Dreyfuse, neoprávně obviněného ze špionáže. Ve Francii zanedlouho vypuknou antisemitské nepokoje. Theodor Herzl je v té době v Paříži jako novinář.

2. června 1895 – první Herzlův rozhovor s baronem Mauricem de Hirschem, kdy mu představuje své politické plány. Od Hirsche se sice nedostalo Herzlovi jednoznačného přijetí, Herzl přesto toto setkání označuje za počátek svého sionistického úsilí.

17. listopadu 1895 – Theodor Herzl v Paříži objasňuje ideu židovského státu dr. Maxi Nordauovi a získává jeho sympatie.

1895 – starostou Vídně se stal Karl Lueger – jeho antisemitské názory později výrazně ovlivnily Adolfa Hitlera, který ve Vídni žil.

14. února 1896 – ve Vídni vychází klíčový sionistický spis Theodora Herzla **Židovský stát**.

29.–31. srpna 1897 – **v Basileji se koná první sionistický kongres**. Od té doby kongresy formulují politickou platformu sionismu. Na tomto kongresu je mj. Theodor Herzl zvolen předsedou Sionistické organizace (od roku 1906 „Světové sionistické organizace“ – WZO) a jako sionistická hymna je přijata píseň Hatikva („Naděje“), pozdější izraelská hymna.

Pozvánka na první sionistický kongres

Na prvním sionistickém kongresu byl přijat i tzv. „Basilejský program“:

Cílem sionismu je zajistit veřejně a legálně zaručený domov židovského lidu v Palestině. Pro dosažení tohoto cíle shledal Kongres za praktické následující:

1. Podpora usídlování židovských zemědělců, řemeslníků a obchodníků v Palestině.
2. Federace všech Židů do místních a všeobecných uskupení v souladu se zákony v různých zemích.
3. Posílení židovského citění a vědomí.
4. Přípravné kroky pro dosažení takových vládních grantů, které by dopomohly k dosažení účelu sionismu.

28.–30. srpna 1898 – v Basileji se koná druhý sionistický kongres, na kterém se Theodor Herzl pokusil povzbudit rodící se sionistické hnutí hlavně s ohledem na opozici v rámci židovské komunity (naprostá většina zbožných Židů té doby se z náboženských důvodů stavěla proti sionismu).

26. října 1898 – Theodor Herzl přijíždí na návštěvu sionistických usedlostí v Palestině.

2. listopadu 1898 – Theodor Herzl se setkává s německým císařem Vilémem II.

15.–17. srpna 1899 – v Basileji se koná třetí sionistický kongres, na kterém Theodor Herzl informuje o svém setkání s císařem Vilémem II., které sice nemělo žádný praktický výsledek, ale už jen fakt, že se odehrálo, mělo velký symbolický význam. Samotný kongres se pak zabýval hlavně politickým zdůvodňováním sionismu než praktickými kroky směřujícími k budování židovského státu.

13.–16. srpna 1900 – v Londýně se koná čtvrtý sionistický kongres. Londýn byl zvolen proto, že Herzl se domníval, že

by Británie mohla mít pochopení pro sionistické snahy. Tento předpoklad se však naplnil hlavně v období první světové války.

18. května 1901 – Theodor Herzl se setkává s tureckým sultánem Abdulem Hamidem II., aby s ním jednal o možnosti vytvoření židovského státu v Osmanské říši. Jeho návrh je sultánem odmítnut.

26.–31. prosince 1901 – v Basileji se koná pátý sionistický kongres, na kterém Theodor Herzl referuje o svém setkání s tureckým sultánem. Byl vytvořen Židovský národní fond. Skupina sionistů vedená Chajimem Weizmannem, Martinem Buberem a Leem Motzkinem vyzývá k přijetí kulturního programu a k větší míře demokracie uvnitř sionistického hnutí.

16. srpna 1903 – Britové nabízejí sionistickému hnutí území Ugandy.

1903 – v Ruském impériu byl publikován pamflet *Protokoly siónských mudrců*. Ač se ukázalo, že jde o podvržený text, sloužil od té doby jako velká inspirace mnoha antisemitů.

1903–1906 – vlna pogromů v Ruském impériu (přibližně 2000 zabitých Židů).

Theodor Herzl